

JAARGANG 26 • NUMMER 2 • ZOMER 2015

ZOOGDIER

Op zoek naar de
grote bosmuis
in Groningen en Drenthe

Activiteiten in
het Jaar van de Das

Moeten we de wolf
welkom heten?

Een wolf steekt op 7 maart 2015 bij Wezuperbrug de weg over. Foto Wilma van Erp-de Hart

Moeten we de wolf welkom heten?

Begin maart 2015 werd Nederland bezocht door een wolf. Korte tijd ging het over niets anders meer en beelden van de wolf bij de Action in Hoogezand en op de stoep in Kolham gingen de hele wereld over. Wat zegt dit over ons?

Martin Drenthen

"Terrifying footage of wolf prowling city streets looking for its next meal", kopte de Britse *Mirror*. De toon in Nederlandse media is over het algemeen wat gematigder, maar toch blijkt al gauw dat Nederlanders moeten wennen aan het idee dat de wolf hier opnieuw zou kunnen leven. Wat veel mensen vooral lijkt te beangstigen, is dat de wolf zich niet gedraagt zoals deskundigen hadden voorspeld. In een land waar de natuur al vele decennia aan de leiband ligt roept dat heftige discussies op. Bovendien komt het dier *spontaan* terug, niet omdat wij dat zo graag willen. Dat roept de vraag op of we de wolf

moeten verwelkomen of dat we moeten proberen te voorkomen dat hij deze kant op komt.

Het korte antwoord is volgens sommigen dat we *wettelijk verplicht zijn* de wolf te beschermen. Maar als wij met zijn allen daadwerkelijk zouden vinden dat de komst van de wolf onwenselijk is, dan zouden we die wetten kunnen veranderen. Anderen wijzen op het ecologische nut van de wolf. Uit ervaringen in Yellowstone Park in de VS blijkt bijvoorbeeld dat wolven een belangrijke rol kunnen spelen bij het herstel van ecosyste-

men, met name omdat prooidieren hun graasgedrag aanpassen (*ecologie van de angst*). Maar niet iedereen is overtuigd: we kunnen toch ook jagen om het natuurlijke evenwicht te bewaren?

De vraag of we de wolf welkom moeten heten is in de kern een *ethische* vraag. Eeuwenlang zag de westerse mens zichzelf als kroon op de schepping, vanuit die houding werd de natuur enkel gezien vanuit ons eigen belang. Nuttige of mooie natuur werd beschermd en nutteloze, lelijke of lastige natuur bestreden. Tegenwoordig vinden veel

mensen dat natuur ook bestaansrecht heeft als die ons niet onmiddellijk tot voordeel strekt. Maar het is gemakkelijk om in algemene, abstracte termen te verklaren dat we alle dieren, en dus ook de wolf, een eigen leven moeten gunnen. Want zolang wolven in de wilde natuur leven is dat geen probleem – we houden allemaal van natuur, nietwaar –, maar wat als ze onze wereld binnendringen? Dat lijkt een uitdaging te zijn.

Een vaak gehoord argument in de discussie is dat Nederland eigenlijk veel te dichtbevolkt is voor een groot roofdier zoals de wolf. Toen de wolf begin maart Nederland binnentrok hoorde je onmiddellijk twijfel. "Allemaal sprookjes. Het is geen wilde wolf maar van een particulier en ontsnapt. Een echte wolf gaat niet tussen mensen en op straten lopen".¹ En inderdaad gedroeg het dier zich niet volgens de geruststellende voorspellingen van experts: schuw, bang voor mensen, onzichtbaar. Er moest dus wel iets raars aan de hand zijn met het beest. Gek genoeg vind je die gedachte ook op andere plaatsen in Europa met veel meer ruimte, zoals Zweden

en Frankrijk. In Zweden doen zelfs complottheorieën de ronde die stellen dat de wolven daar stiekem zijn vrijgelaten door dierenactivisten en de overheid in een geheim complot tegen de plattelandsbevolking.² Diep van binnen zijn velen ervan overtuigd dat een wolf thuishoort in de onbewoonde wildernis, ook al benadrukken alle deskundigen dat de wolf ook in cultuurlandschappen kan leven. Het lijkt hier om iets anders te gaan dan om biologie.

Wildernis is geen biologisch, maar een symbolisch begrip. Elke cultuur gebruikt rituelen, regels en taboes om een symbolisch onderscheid te maken tussen wat als eigen en wat als vreemd wordt beschouwd. Zodra iets de scheidslijn daartussen overschrijdt, verschijnt dat als een vorm van onreinheid, als iets slechts dat moet worden opgeruimd omdat anders verdorvenheid en onheil dreigt. Iets dergelijks speelt ook in de wolfendiscussie. De komst van de wolf is voor sommige mensen bedreigend, omdat daarmee de *symbolische* scheiding tussen cultuur en wilde natuur wordt ondermijnd die

in onze cultuur zo belangrijk is. Het heeft in dat geval niet veel zin om mensen gerust te stellen door te wijzen op de kleine kans dat wolven werkelijk gevaar opleveren. Misschien ligt daar wel de belangrijkste onderliggende reden dat de terugkeer van de wolf voor sommige mensen zo verontrustend is. De komst van de wolf dwingt ons om onze bestaande ideeën over de relatie tussen mens en natuur te herzien en om de geruststellende gedachte op te geven dat natuur en cultuur gescheiden werelden zijn.

Maar ook veel wolvenliefhebbers hanteren impliciet een dergelijk onderscheid. Wolven zijn intelligente en sociale dieren die respect afdwingen, maar worden vaak ook geassocieerd met begrippen als onschuld, puurheid, eerlijkheid, authenticiteit – typische elementen van een romantische visie op de natuur. "Ik heb liever een wolf als vriend dan een jager," zo hoor je wel eens in kringen van dierenliefhebbers. "De wolf is niet gevaarlijk, echter de mens wel. "Het zijn de mensen, niet de wolf, zich als een beest gedragen." In zo'n visie is de wolf een 'on-schuldig' slachtoffer van een vijandige menselijke cultuur die er enkel op uit is de natuur te onderwerpen en te vernietigen. Impliciet speelt hier eenzelfde tegenstelling tussen wilde natuur en menselijke cultuur, maar wordt het begrippenpaar anders ingekleurd: de wilde natuur is moreel puur en zuiver, de mens slechts slecht en verdorven.

Die visie kwam scherp naar voren toen de provincie Groningen op 9 maart 2015 voorzichtig opperde dat het wel eens om een probleemwolf zou kunnen gaan. Zij wilde het dier verdoven en zenderen om het beter in de gaten te houden. "Toch weer van die achterlijke mensen met idiote plannen", aldus een commentaar op internet. Onmiddellijk startten dierenliefhebbers de Facebook pagina "Laat onze wolf met rust", met al gauw meer dan 5000 likes.³ En al benadrukte de provincie Groningen het dier geen kwaad te willen doen, toch werd er een internationale petitie opgezet tegen het afschieten van de wolf.⁴

De liefde van veel wolvenliefhebbers is gebaseerd op hun liefdevolle relatie met hun wolfshond. Maar waar honden en wolven in gevangenschap vlees eten van de slager, moeten wilde wolven jagen om te eten. En hoewel de gemiddelde wolf liever een wilde prooi dan huisdieren eet, is het een feit dat wolven zich af en toe aan schapen vergrijpen – en in zeer uitzonderlijke gevallen zelfs aan mensen. Door daaraan voorbij te gaan tonen

Prent van een wolf in Scharmer/ Groningen maart 2015. Foto Jan Lantinga

Aan de wolf wordt in de media volop aandacht geschonken.

veel wolvenliefhebbers zich ongevoelig voor het wilde karakter van het dier. Zij miskenen daarmee eigenlijk precies wat er van ons wordt gevraagd als we daadwerkelijk met deze dieren willen samenleven. Zodra wilde dieren zich ook vertonen in onze directe leefomgeving, de plek waar onze kinderen spelen en we onze tuin aanharken, moeten we leren samenleven met natuur die weerbarstig is.

Eeuwenlang heeft de mens geprobeerd de natuur aan te passen of te onderwerpen zodra het menselijke belang botste met het gedrag van wilde natuur. Ook vandaag de dag worden in Nederland de meeste wilde zwijnen en reeën afgeschoten omdat ze overlast veroorzaken. Zodra het gedrag van wilde dieren in strijd raakt met onze eigen wensen en verlangens, zoeken we de oplossing meestal in het aanpassen van de natuur. We houden van de vlinder, maar willen niet de rups. Misschien maken we het onszelf daarmee te gemakkelijk. Als we alleen houden van wat wij toevallig mooi vinden in de natuur, is onze liefde voor natuur slechts een liefde voor ons eigen spiegelbeeld.

Maar er lijkt de laatste jaren ook iets te ver-

anderen in onze houding tegenover de wildheid van de natuur. Velen van ons zijn ten diepste gefascineerd door de woeste en ruige natuur. We zoeken in de natuur een grenservaring die ons confronteert met iets dat we niet zelf gemaakt hebben, dat machtiger is dan wijzelf en zich niet volledig controleren laat. Wie is er nou niet onder de indruk van de zee tijdens een herfststorm, of van een overweldigend hooggebergte? We willen niet alleen aangeharkte natuur, maar af en toe ook echte wildheid. De paradox is dat de natuur vervolgens van ons weer aan dát verwachtingspatroon moet voldoen. En zo struinen we over een verwaald pad met een gps-apparaat, reizen we naar de wilde bergen gewapend met een hightech outdooruitrusting, een berggids en een reisverzekering, en springen we voor de kick de afgrond in wetend dat het bungee-kkoord ons zal redden. En als de natuur niet aan onze wilde verwachtingen voldoet slepen we het reisbureau voor de rechter. We vergeten daarbij wel eens dat een grenservaring alleen echt is wanneer er echt iets op het spel staat. En dat ons verlangen naar een weer- spannend natuur ons dus altijd ook met onze eigen grenzen zal confronteren. Het is deze dubbelzinnige houding tegenover

de natuur die we ook terugzien in de perceptie van de wolf: de wolf is enerzijds een bedreiging voor onze geordende wereld, anderzijds het symbool bij uitstek voor de fascinerende wildheid van de natuur die in ons moderne gereguleerde leven verdwenen lijkt. Ik denk dat de komst van de wolf ook om die reden interessant is: het debat over de wolf gaat in de kern ook over onszelf: over ons verlangen onszelf op het spel te zetten en onze angst onszelf daarin kwijt te raken.

De morele vraag is hoeveel 'ecologische tolerantie' we willen *en kunnen* opbrengen. Hoeveel ongemak zijn wij bereid te accepteren in ons samenleven met andere levensvormen?

Martin Drenthen is werkzaam als hoofd-docent filosofie aan Radboud Universiteit Nijmegen.

Meer weten?

Naast de literatuurverwijzingen zetten we vanaf dit nummer ook gerelateerde filmpjes, artikelen, rapporten en weblinks online. Kijk op www.zoogdierwinkel.nl/Zoogdierdigitaal_26-2